

BIBLIOTEKA

E

81H-32

784

SHTETIT

GJIROKASTËR

THOMA NOTI

Komisari

NOVELE

89HF39-002

1784

S

BIBLIOTEKA ERINISË

THOMA NOTI

KOMISARI

Novelë

~~5/2~~

BIBLIOTEKA E SHITËRI
TIRANA 1974

2922

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI

Autobusi i ngjitej me ngulçim së përpjetës plot dredha, duke tërhequr pas një shtëllungë tymi të murmë, që qëndronte disa çaste pezull, pastaj davaritej honeve dhe shkrepave. Major Guri kolovitej në ndenjësë, i kredhur në mendime. Kishte kohë që zemra e tij nuk kishte rrahur me kaq vrull dhe nuk kishte provuar ndjenja të tilla. Ndërsa autobuzi i ngjitej së përpjetës, Gurit i dūkej sikur krahas tij, krahas maqinës, rrëshqiste edhe zyra e shtabit, ku kishin rrjedhur disa nga vitet e tij më të mira. Dhe ai herë e shihte veten në autobuz e herë në zyrën e shtabit, përkrah shokëve, duke kuvenduar plot zjarr me ta.

Sa shumë kujtime e lidhnin Gurin me atë zyrë! Kishte shkuar atje dy-trembëdhjetë vjet më parë, krejt i ri, energjik, dhe po largohej andej disi i ngjallur, i ngathët, po më serioz, më i pjekur në mendime e me një tufë thinjash në tëmtha. Sa ditë e net kishte kaluar në atë zyrë, në atë ndërtesë, duke u marrë me punët e pambaruara të ditës, i përkulur mbi hartat e mbushura me shigjeta e shenja konvencionale të kuqe, të zeza e të kaltra! Dhe ja tani, të gjitha mbetën prapa. Vetëm kujtimet dhe përfytyrimi i mjegullt i zyrës e ndiqnin hap pas hapi, si të qenë në garë me autobuzin e të donin të rendnin para tij.

Ç'biseda të zjarrta, sidomos ato të ditëve dhe të javëve të fundit, pas botimit të Letrës së hapur

të partisë! Dukej sikur problemet e punës, të familjes, të shoqërisë ishin lënë mënjanë dhe kudo flitej, kuvendohej për heqjen e gradave, për krijimin e komiteteve të partisë, për vendosjen përsëri të komisarëve dhe për thjeshtimin e uniformës ushtarake. Edhe tani, që autobuzi nxitonte drejt qytetit të zhytur thellë në male, jehona e largët e atyre bisedave e mposhtte zhurmën e maqinës dhe arrinte e plotë dhe e freskët gjer te Guri, buzë dritares së hapur përgjysmë, nga vërshonte ajri i freskët e kundërmues i majë-maleve.

«Thoni ç'të doni, more shokë, po partia po shton tani një problem shumë të madh, aq të madh, sa është vështirë ta përfytyrosh plotësisht rëndësinë që ka ai sot dhe që do të ketë për të ardhmen e, më thotë mendja, edhe për një kohë shumë, shumë të gjatë». — Ky ishte zëri i Ndrekos.

«S'e luan as topi. Të gjitha këto u bënë në kohën e duhur. Partia mbi çdo gjë, tamam si në luftë dhe... pikë». Ky ishte zëri i Canes.

«Po, si në luftë. Njëlloj si atëhere, partia na bën thirrje që të luftojmë për t'i vënë në jetë me pjekuri e mençuri prej komunisti masat e marra. Dhe, më falni, por unë i kuptoj të gjitha këto, i kuptoj shumë mirë, vetëm me këtë uniformën, me këto gradat... nuk di si të them. Të më falni, po ju betohem se unë nuk e përfytyroj dot Gurin, ose Ndrekon, ose... pa spaletat e majorit në supe, pa...», — ky ishte zëri prej basi i «Otellos» siç i thërrisnin në shtab Alekos, një oficeri me trup të gjatë, me fytyrë të rrumbullakët e ez-mere.

«E di si më duken mua gradat, lulkat, o shokë? Si ato kryqet dhe qendizmat e priftit kur bën ajazmonë».

«Ama fjalë! I bukur krahasim! Na e bëre Cainen prift! Ha-ha-ha!»

«Gradat nuk ishin të tepërta e të panevojshme, aq më pak të dëmshme. Po ato e lojtën rolin e tyre».

«Domosdo. Kush është në kundërshtim me këtë? Por tani janë bërë pengesë dhe... pikë. Ligji i mohimit të mohimit: në fillim pa grada, pastaj me grada edhe tani përsëri... Dialektika e zhvillimit dhe... pikë. Këtë s'e luan as topi i allamanit».

«Thoni ç'të doni, por, po u hoqën gradat, më thotë mendja se mbaroi disiplina. Dhe, të më falni, pa disiplinë, s'ka ushtri. Kur të kalosh ti rrugës, ushtari do të shullehet në diell dhe as që ka për të çarë kokën. Do të kthehet nga ana tjetër, me një fjalë. Dhe, më falni, po unë s'i hedh faj... Ku ta dijë ai që je oficer, komandant?»

«Po ai të njeh, ore».

«Mbase në repartin tim më njeh, shumë-shumë edhe në garnizon. Po në një qytet tjetër nga do të më njohë?»

«Do të të vëmë një këmborë...! Ç'thua kështu, «Otello?» Pse, ore, gradën nderon ushtari? Uniformën?»

Guri atë ditë kishte qëndruar mënjanë. Rrinte, dëgjonte dhe heshtte. As ai dhe as të tjerët s'e kishin vënë re kur kishte hyrë komandanti epror dhe sa kohë kishte qënduar ashtu në këmbë, me shpa-

tullat e mbështetura në derë e me duart e kryqëzuara në gjoks. Kur e kishin parë, zërat ishin fashitur një e nga një. Oficerët e shtabit ishin kthyer nga ai dhe kishin pritur ç'do të thoshte. Komandanti kishte hedhur disa hapa mendueshëm dhe kishte qëndruar buzë tryezës së Gurit.

«Të gjithë e thanë nga një fjalë, ashtu siç e menduan. Dhe bënë mirë, se hekuri duke u rrahur kalitet. Po ju, Guri, ç'mendoni? — dhe i kishte vënë dorën në sup e nuk e kishte lejuar të ngrihej nga karrigia. Guri ishte skuqur, kishte ngritur vetullat, e kishte vështruar një çast eprorin dhe kishte ulur përsëri sytë. Ai e njihte prej kohësh kolonel Shpendin — kështu e quanin komandantin — e kishte pasur komisar batalioni gjatë luftës dhe kishte për të një respekt dhe dashuri të thellë, si fëmija ndaj prindit.

«Hë, Guri, ç'mendon? — e kishte pyetur sërish komandanti.

«Si të them? Njëri nga shokët e përcaktoi drejt kur tha se rëndësia e këtyre masave i kalon jo vetëm kufitë e ushtrisë, por edhe të vendit tonë. Por ja, si të them... — dhe kishte vështruar spaletat e kolonelit.

«Të kuptoj. E ke fjalën për gradat. Si do të mund të punojmë pa to? Si do ta njohin të tjerët gjerarqinë tonë? Si do ta respektojnë dhe do ta nderojë ushtari komandantin, i riu të vjetrin, apo jo?»

«Po, shoku komandant».

Koloneli kishte nxjerrë paqetën nga xhepi dhe ua kishte afruar shokëve. Kishte ndezur edhe vetë një cigare, e kishte thithur disa herë në heshtje,

duke u çapitur nëpër zyrë, dhe ishte ndaluar përsëri pranë majorit.

«Guri, sa vjet u bënë që njihemi me njëri tjetrin? A e mban mend?»

«Padyshim, shoku komandant. Njëzet e ca vjet».

«Po. Mbi njëzetë! Një jetë e tërë. Atëhere s'na kishte dirsur mustaqja, madje ti ishe pionier, partizani më i vogël në batalion, kurse tani, — komandanti kishte kaluar dorën mbi kokën pa flokë — tani. . . » — dhe kishte vënë buzën në gaz. Kishin qeshur dhe të tjerët. «Por unë nuk e kam fjalën këtu. Dua të të kujtoj një ngjarje. E mban mend atëhere, në ditët e para të çlirimit, kur të erdhi dekreti i gradimit aspirant? Ti ngurroje t'i vije gradat. Të dukej se, po të veproje ashtu, do të bëje një veprim, që do të të largonte sadopak nga shkollat e luftës, nga partizanët. Dhe nuk i vure për ca kohë. Një ditë unë u detyrova të të thërrisja veçan. Biseduam gjatë rreth dobisë që do të na sillnin gradat, jo aq për t'u mbyllur gojën armiqve, të cilët, meqë e kishin humbur davanë, s'pushonin së thëni se ne ishim njerëz të pyllit, njerëz të egër, të prapambetur, e sa e sa profka të tjera, por sidomos për t'ju përgjigjur më mirë detyrave të reja që na dëlnin në rrugën e modernizimit dhe të kalimit nga një ushtri partizane në një ushtri të rrugullt, të kohës. I mban mend këto, Guri?»

«Po shoku komandant. E si mund t'i harroj?»

«Dhe ti i vure gradat. Se ishe krenar për fazën e re, më të lartë, në të cilën hynte ushtria, ishe i bindur për drejtësinë e mësimëve të partisë. Ja, kështu. Po. . . a mund të më thuash, Guri,

kur të respektonin më shumë shokët, vartësit e tu?
Kur ishe pa grada, apo me grada?»

Guri e kishte ngulur vështrimin në një cep të dhomës, ishte menduar gjatë, ishte matur disa herë të fliste, por gjithnjë ndërronte mendje.

«Unë të kuptoj mirë, shok i dashur. Ti e ke vështirë të bësh dallimin. Dhe jo vetëm ti. Të gjithë ne. Kjo ngjet, sepse ushtria jonë është dalluar kurdoherë për një disiplinë të fortë, të ndërgjegjshme; se ushtari ynë — dikush e tha këtë — nuk nderon uniformën, as gradën, por komandantin, komisarin, tek të cilët sheh përfaqësuesit e popullit, të partisë. Pra, ai nderon vetë popullin, nderon partinë. Kështu, Guri. Mos e harro këtë».

«Jo, shoku komandant, nuk do ta harroj».

Dhe ndërsa biseda kishte reshtur e shokët ishin larguar njëri pas tjetrit, ai kishte qëndruar edhe për shumë kohë pa lëvizur nga tryeza, me mjekrën e mbështetur në mes të dy duarve, duke e lënë të digjej gjer në fund cigaren në taketuke. Kishte kujtuar një për një partizanët, shokët e luftës, ditët plot jetë e dinamizëm që kishte kaluar përkrah tyre, në repart dhe i ishte dukur sikur ajo dhomë që ngushtuar, sa po ja zinte frymën. Ishte ngritur, kishte hapur dritaren, po përsëri nuk ishte ngopur me ajër. Kishte ndjerë një nevojë aq të madhe për t'u takuar me njerëz, me ushtarë, për t'u rënë bashkë me ta kryq e tërthor kodrave, majave, sa dhe vetë që çuditur. Ndjenja të tilla nuk i kishte provuar herë tjetër. Ato i kishin nxitur të dilte nga zyra dhe e shtynin diku larg, larg. Dhe ai kishte shetitur për një kohë të gjatë në periferinë e qytetit.

Kur ishte kthyer pasdite në zyrë, e kishte ndjerë veten të lehtë, të freskët, plot energji.

Pas dy ditësh ishte zhvilluar mbledhja e organizatës së partisë, në të cilën ish folur për luftën kundër burokratizmit. Guri, edhe tani, shumë pak mban mend se ç'u bisedua në atë mbledhje. Vetëm se, kur po mbaronin diskutimet, ai ishte ngritur me rrëmbim dhe kishte çfaqur dëshirën që të transferohej në një garnizon të largët, me çdo punë që ta caktonte partia, qoftë edhe me detyrë më të ulët. . .

Dhe ja tani, maqina ecën e ai lëkundet në sedile. Pemët, arat, shkëmbinjtë, kodrat vrapojnë e vrapojnë nga e majta dhe e djathta, ashtu si mendimet e Gurit. Më në fund, maqina ndalet.

Ai zbret dhe merr rrugën për nga reparti.

* * *

Shefi i truprojes e priti me përzemërsi dhe donte ta shoqëronte, po Guri donte të mbetej vetëm. U suall për një kohë para ndërtesave. Ndërkaq, diku, nga e djathta, dëgjoji zëra gazmorë, thirrje. Në këndin sportiv po luanin volejball. Këmbët e shpunë atje. Ushtarët loznin të shkujdesur e me pasion. Ai vështroi një copë herë dhe vetëm pas një kohe vuri re se njëra skuadër kishte një lojtar më pak. Atëhere la valixhen dhe çantën, hoqi si me mëdyshje xhaketën dhe zuri vendin bosh. Ushtarët ishin dhënë pas lojës. Vetëm kur Guri pasoi topin e parë, ata panë njëri tjetrin, mblodhën supet dhe vazhduan të luanin me të njëjtën gjallëri. Guri

luante qetë, kishte gishta elastikë, ngrinte e pason-te bukur, po gjuante rrallë. Më shumë ja ngecte topin me mençuri kundërshtarit. Çdo lëvizje e tij ishte disi e ngathët, dhe të linte përshtypjen e një njeriu, që ka luajtur mirë volejball shumë vjet përpara.

Vetëm kur mbaroi loja — duhet shtuar se fitoi skuadra ku luante Guri — ushtarët u gjendën fare pranë majorit. Tani që u veshën dhe nuk ishin më lojtarë, po eprorë e vartësa, nisën të mbanin një farë distance e ta vështronin me kërshtëri. Dy vetë i folën me zë të ulët njëri tjetrit:

— Ka ardhur për inspektim majori, më duket.

— Ka ardhur nga Tirana, me siguri. Si lum ai. Nuk di ç'do të bëja sikur të mund të dilja sonte shëtitje nga Hotel Dajti. Eh, sa më ka marrë malli!

Guri i dëgjoi dhe u kollit me zor «khë, khë». Ata e vështruan dhe qeshën. Qeshi dhe ai.

— Nga Tirana, shoku major?

— Po.

— Sigurisht me shërbim.

— Jo. Jam transferuar këtu.

Njëri nga ushtarët fishkëlloi padashur, po, kur ndeshi në vështrimin e oficerit, u hutua disi dhe mori drejtpëdrejtim.

— Këtu! Po me ç'detyrë?

— Zëvendës për punë politike në batalionin e parë këmbësor.

— Ashtu?! Domethënë i batalionit tonë!

Ushtarët e vështronin tani më me interesim, po edhe me një ndjenjë gëzimi e respekti njëkohësisht. Atyre u pëlqeu ky njeri që hyri pa zhurmë e bujë në mes të tyre, në një mënyrë fare të thjeshtë, pa dashur të binte në sy. Mbase pikërisht për këtë ata